

ПОЗИТИВНА ПОСТКРИМІНАЛЬНА ПОВЕДІНКА ЯК СКЛАДНИК КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО КОМПРОМІСУ

POSITIVE POSTCRIMINAL BEHAVIOR AS A COMPONENT OF CRIMINAL-LEGAL COMPROMISE

Лукашенко М.І., студентка I курсу магістратури

*Інститут прокуратури та кримінальної юстиції
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

Вейтас М.В., студент I курсу магістратури

*Інститут прокуратури та кримінальної юстиції
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

Стаття присвячена дослідженню питання розгляду позитивної посткримінальної поведінки як складника кримінально-правового компромісу. У світлі тенденцій розбудови максимально демократичного та гуманного суспільства особливо важливим є розмежування понять кари й виправлення особи в контексті призначення кримінального покарання та його відбування.

Важливо окреслити, що кримінально-правовий компроміс за своєю сутністю не суперечить принципу невідворотності кримінальної відповідальності за вчинення злочину, оскільки реалізація суворо передбаченого законом переліку активних дій як компромісу своїм наслідком має досягнення цілей кримінального права та процесу.

У статті зазначено, що позитивним аспектом використання системи кримінально-правового компромісу через регламентовані кримінальним законом види посткримінальної поведінки є соціальний ефект, значення якого пояснено. Додатково наведено аргументи на користь установлення кримінально-правового компромісу між державою та обвинуваченим.

Авторами проведено аналіз декількох підходів до визначення поняття «посткримінальна поведінка», зроблено висновок про майже абсолютну тотожність дефініцій, які характеризуються однаковим семантичним ядром лише з деякими незначними відмінностями.

У статті подана класифікація позитивної посткримінальної поведінки за критеріями кримінально-правового значення такої й залежно від часових меж, динаміки посткримінальної поведінки.

Авторами наведено визначення поняття кримінально-правового компромісу для максимально прозорого розуміння тематики статті загалом.

Проаналізовано причини актуальності проблеми кримінально-правового компромісу в сучасних реаліях, наведено перелік обставин, які це пояснюють.

Подано класифікацію норм законодавства, які допускають наявність кримінально-правового компромісу. Зроблено висновки про значення позитивної посткримінальної поведінки для досягнення кримінально-правового компромісу між обвинуваченим і стороною обвинувачення, обвинуваченим і потерпілим для сторін провадження й соціуму загалом.

Ключові слова: посткримінальна поведінка, кримінально-правовий компроміс, боротьба зі злочинністю, призначення покарання, кваліфікація посткримінальної поведінки.

The statute is related to the nutrition of the positive post-criminal behavior such as warehouse criminal law compromise. In the light of these trends, it is essential to develop a maximum democratic and humane slumber, which will help us to understand the nature and direction of individuals in the context of the recognition of criminal prosecution and its implementation. It is important to emphasize that criminal law compromises cannot be overridden by the principle of indifference to criminal law for having caused harm, the reality of a strict infringement of the law on the transfer of active actors to the alleged compromising of their own arbitrary values of criminal law and the process.

In this statute, the positive aspect of the establishment of a system of criminal law-compromise through the regulations of the criminal law is the post-criminal behavior and social effect, which is explained. The arguments are based on the fact that criminal law compromises have been set up by my country and the accused.

The authors analyzed several approaches to the definition of the concept of "post-criminal behaviour", and concluded that the almost absolute identity of definitions characterized by the same semantic core with only a few minor differences was made. In the article are given a classification of positive post-criminal behavior behind the criteria of the criminally-legal significance of such and in the depositary state of inter alia, the dynamics of post-criminal behavior.

The authors have introduced a visa to understand the criminal-legal compromise to maximize the discerning understanding of the subject matter of the statute in general.

The reasons for the topicality of the problems of the criminal-legal compromise in the current realities have been analyzed, and the list of the problems has been provided, which can be explained.

In the article a classification of norms of legislation is introduced, which allows the imposition of criminal-legal compromise. There is an embossment of the meaning of positive post-criminal behavior for the accusation of criminal and legal compromise by both sides of the accusation, by the accusation and tolerated for the walls of failure and for socialism in general.

Key words: post-criminal behavior, criminal compromise, fight against crime, sentencing, qualification of post-criminal behavior.

Постановка проблеми. Сьогодні все більш актуальним є питання функціонування максимально ефективної системи розслідування та розкриття злочинів, як наслідок, притягнення до кримінальної відповідальності осіб, винних у вчиненні злочину. Особливо гостро постає питання щодо спільномірності покарання вчиненому караному діянню через призму тлумачення принципів гуманності й економії кримінальної репресії. Завданням держави є підтримання розумного балансу між основоположною засадою невідворотності відповідальності та здійсненням заохочувальних заходів для осіб, які обвинувачуються в учиненні злочину з метою досягнення цілей кримінального права та процесу й мінімізації нега-

тивних соціальних наслідків для засудженого, держави та суспільства загалом. Шляхом вирішення проблеми є кримінально-правовий компроміс, вагомим складником якого є позитивна посткримінальна поведінка.

Метою статті є аналіз позитивної посткримінальної поведінки як складника кримінально-правового компромісу, як засобу пом'якшення карального впливу держави на осіб, винних у вчиненні злочину.

Аналіз останніх досліджень. Ґрунтовному дослідженню питання посткримінальної поведінки присвячені роботи таких учених, як Р.А. Сабітов та І.Е. Звечаровський. Окремі питання були предметом досліджень таких науковців, як О.В. Ус, А.В. Яшин, О.О. Барабаш, П.Л. Фріс та ін.

Виклад основного матеріалу. Уперше ґрунтовне дослідження питання впливу поведінки особи після вчинення нею злочину на подальші кримінально-правові відносини, які виникають у зв'язку з порушенням кримінального закону, провів Р.А. Сабітов. Автор визначив посткримінальну поведінку як таку, що передбачена кримінальним законом і спричиняє зазначені в ньому юридичні наслідки; незлочинне, свідоме, вольове, суспільно корисне або суспільно небезпечне (шкідливе) діяння (дію, бездіяльність) суб'єкта після вчинення ним злочину або діяння, яке містить ознаки злочину [1, с. 14].

І.Е. Звечаровський указує, що «лінгвістичне тлумачення терміна «посткримінальна поведінка» означає, що йдеться про поведінку, вчинки особи після скоєння нею злочину. Констатуєчи посткримінальну поведінку, логічно припустити, що такій поведінці в часі передувала кримінально-протиправна поведінка, що виражалася в порушенні кримінально-правової заборони, а до такої поведінки – докримінальна правомірна поведінка. Особа, яка не є суб'єктом правомірної кримінально-правової поведінки, не може, згідно з чинним законодавством, бути суб'єктом кримінально-протиправної поведінки, а отже, і суб'єктом посткримінальної поведінки» [1, с. 14].

Учена О.В. Ус надає таке визначення поняття: посткримінальна поведінка – це передбачений кримінальним законом і такий, що має кримінально правове значення (тягне кримінально-правові наслідки), свідомий і вольовий прояв активності чи бездіяльності (акт поведінки) суб'єкта після вчинення злочину, набуття обвинувальним вироком законної сили, відбування покарання й до моменту припинення кримінально-правових відносин [2, с. 305]. Ураховуючи вищенаведені дефініції робимо висновок, що, незважаючи на деякі незначні відмінності у формулюванні, учені оперують поняттям посткримінальної поведінки, вкладаючи в нього однаковий зміст.

Щодо видів посткримінальної поведінки, то основоположник терміна Р.А. Сабітов поділяє посткримінальну поведінку, яка має кримінально-правове значення, на таку, що є або 1) суспільно корисною, або 2) суспільно шкідливою [3, с. 58].

Автори погоджуються з класифікацією, наведеною О.В. Ус, яка систематизує посткримінальну поведінку за двома критеріями. Залежно від меж (динаміки) посткримінальної поведінки авторка виділяє такі види: 1) поведінка особи після вчинення злочину (наприклад, щире каяття, відшкодування завданих збитків чи усунення заподіяної шкоди, примирення винного з потерпілим тощо); 2) поведінка особи після засудження за вчинення злочину (набуття обвинувальним вироком суду законної сили), тобто під час відбування покарання (наприклад, ухилення від відбування покарання, учинення нового злочину або зразкова поведінка, сумлінне ставлення до праці тощо); 3) поведінка особи після відбування покарання або часткового звільнення від його відбування до погашення (зняття) судимості (приміром, зразкова поведінка, сумлінне ставлення до праці тощо) [2, с. 306].

Залежно від кримінально-правового значення посткримінальної поведінки особи можна виділити такі її види: а) позитивна посткримінальна поведінка особи та б) негативна посткримінальна поведінка особи. У певних ситуаціях посткримінальна поведінка може бути оцінена як нейтральна (наприклад, розчленування трупа з метою приховати злочин тощо). У такому разі вона не має кримінально-правового значення [2, с. 306–307].

Сучасна доктрина кримінального права та чинне законодавство про кримінальну відповідальність перебувають в активному пошуку альтернативних форм боротьби зі злочинністю [4, с. 153]. Суто каральний підхід до вирішення кримінально-правового конфлікту не сприяє повною мірою захисту прав потерпілих, інтересів суспільства й держави. За такою підходу потерпілим рідко

відшкодовується завдана шкода, крім того, виникають проблеми соціалізації засуджених після відбування ними покарання. Отже, компроміс є таким способом вирішення кримінально-правового конфлікту, який досягається шляхом взаємодопустимих уступок сторін обвинувачення та захисту [5, с. 171].

Актуальність цієї проблеми зумовлюється низкою обставин, серед яких необхідно виокремити такі: значну криміналізацію багатьох сфер життєдіяльності українського суспільства; сучасна злочинність визнається антисоціальним явищем, що загрожує національній безпеці України; невисоку ефективність традиційних кримінально-правових форм і методів боротьби зі злочинністю; гуманізацію вітчизняного законодавства відповідно до міжнародно-правових стандартів кримінального судочинства; запровадження у вітчизняному законодавстві низки новітніх інститутів, що є альтернативою кримінальній відповідальності та покаранню [6, с. 289].

Ґрунтуючись на законодавстві про кримінальну відповідальність, можна виокремити декілька груп норм, що допускають компроміс у боротьбі зі злочинністю: 1) норми, які виключають кримінальну відповідальність у разі наявності передбачених ними умов і підстав; 2) норми, які спрямовані на пом'якшення покарання винного в обмін на вчинення ним певних позитивних посткримінальних поступок; 3) норми, що гарантують фіксоване зниження покарання винному в обмін на його позитивні посткримінальні поступки [5, с. 171].

Варто навести аргументи на користь знаходження кримінально-правового компромісу через позитивну посткримінальну поведінку особи. Використання кримінально-правового компромісу забезпечує швидкий, усебічний і повний розгляд кримінального провадження; економію часу й ресурсів під час розгляду провадження в суді; отримання правдивих свідчень і схвалення до сприяння в розгляді провадження в суді; устанавлення психологічного контакту з учасниками судового розгляду провадження; запобігання конфліктам або усунення конфліктів, що виникають під час розгляду кримінального провадження в суді; отримання додаткової інформації, що становить інтерес для правоохоронних органів; повне та швидко відшкодування шкоди, що завдана потерпілому неправомірними діями обвинуваченого, відновлення порушених прав потерпілого [7, с. 150].

Варто наголосити на тому, що правильна кваліфікація та застосування позитивної посткримінальної поведінки неможливі без визначення меж дії кримінально-правового компромісу. Межі дії кримінально-правового компромісу – це ті межі, у яких буде можливим законне застосування цього нетрадиційного інституту, а також умови, за яких його реалізація є неприпустимою. Основні критерії допустимості кримінально-правового компромісу включають перелік злочинів, на які він поширюється; коло винних осіб, які підпадають під його дію; закріплені в законі вимоги, в обмін на виконання яких особа звільняється від кримінальної відповідальності (або їй пом'якшується покарання) [8, с. 51–52].

Висновки. Отже, позитивна посткримінальна поведінка як складник кримінально-правового компромісу є важливим фактором досягнення цілей кримінального права та кримінального процесу з мінімізацією негативних соціальних наслідків для засудженого, держави й суспільства загалом. Правильна кваліфікація посткримінальної поведінки та слідування законодавчому регламентуванню меж кримінально-правового компромісу є запорукою швидкого, повного, ефективного й максимально безболісного для сторін кримінального провадження розкриття злочинів. Завданням держави є стимулювання та заохочення активної поведінки осіб, обвинувачених у вчиненні злочину, яка буде кваліфікуватися як позитивна з погляду кримінального права та процесу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Барабаш О. Поняття, межі та види посткримінальної поведінки. 2016. URL: <http://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2017/aug/5624/vnuipurn20168554.pdf>.
2. Ус О.В. Теорія та практика кримінально-правової кваліфікації : лекції. *Право*. 2018. URL: http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/13956/1/Лекції_2018.pdf.
3. Сабитов Р.А. Посткриминальное поведение: понятие, регулирование, последствия : монография. Томск : Изд-во Томского ун-та, 1985. 192 с.
4. Хряпінський П.В. Позитивна посткримінальна поведінка як підстава звільнення від кримінальної відповідальності. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка*. 2015. С. 151–163.
5. Шкелебей В.А. Компромiсний спiсiб вирiшення кримiнально-правового конфлiкту. 2013. URL: https://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=2ahUKEwi0_e3p9sHoAhWs_CoKHfO5Ap0QFjAAegQIAhAB&url=http%3A%2F%2Fwww.irbis-nbu.gov.ua%2Fcgi-bin%2Firis_nbu%2Fcgiiiris_64.exe%3FC21COM%3D2%26I21DBN%3DUJRN%26P21DBN%3DUJRN%26IMAGE_FILE_DOWNLOAD%3D1%26Image_file_name%3DPDF%2FNvudpsu_2013_4_27.pdf&usg=AOvVaw1ABIFnCMХуM1iQanGYVi-
6. Сташис В.В. Концептуальні положення і система чинного Кримінального кодексу України. *Проблеми законності*. 2009. № 10. С. 278–290.
7. Калиниченко А. Теоретичні аспекти судового компромісу в кримінальному судочинстві України. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2016/03/28.pdf>.
8. Сплавская Н.В. Сущность уголовно-правового компромисса и его возможности. *Государство и право в XXI веке*. 2016. № 2. С. 48–54.